

การใช้สื่อในการสร้างอุดมการณ์ทางการเมือง :

ศึกษาจากบทเพลงของทางราชการ

(พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2530)

นางสาว นฤมล ทับจุมพล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาการปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2531

ISBN 974-569-078-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

115907090

013760

THE ROLE OF MEDIA FOR POLITICAL IDEOLOGINATION :

STUDY FROM ROYAL THAI SONG

(1938 - 1987)

MISS NARUEMON TUBCHUMPOL

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Political Science

Graduate School

Chulalongkorn University

1988

ISBN 974-569-078-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การใช้สื่อในการสร้างอุดมการณ์ทางการเมือง : ศึกษาจาก
บทเพลงของทางราชการ (พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2530)

โดย

นางสาว นฤมล ห้วยจุมพล

ภาควิชา

การปกครอง

อาจารย์ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช

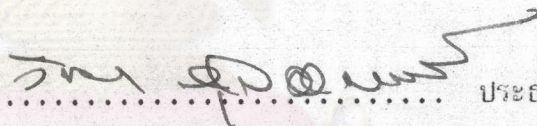
รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์

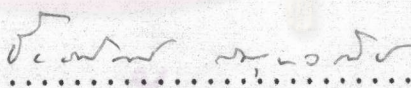

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

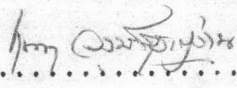

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วิชัยรักษ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา สุจริตธนารักษ์)

..... กรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.กนก วงษ์ตระหง่าน)

นฤมล ทับจุมพล : การใช้สื่อในการสร้างอุดมการณ์ทางการเมือง : ศึกษาจากบทเพลงของ
ทางราชการ (พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2530) (THE ROLE OF MEDIA FOR POLITICAL
IDEOLOGIZATION : STUDY FROM ROYAL THAI SONG (1932 - 1987)) อ.ที่ปรึกษา :
ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช, รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ จันทรวงศ์, 343
หน้า.

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้วิเคราะห์การใช้บทเพลงเป็นสื่อในการสร้าง และถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมือง
เมืองที่รัฐต้องการให้บังเกิดขึ้นในหมู่ประชาชน ตั้งแต่ พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2530 โดยศึกษาจากบท
เพลงของทางราชการที่ได้มีการประพันธ์และเผยแพร่ไปสู่ประชาชนโดยผ่านกลไกวิทยุกระจายเสียง

จากการศึกษาได้พบว่า บทเพลงของทางราชการที่ได้มีการประพันธ์และเผยแพร่ต่อประชาชนนั้น
เป็นเรื่องของการให้ความสำคัญต่ออุดมการณ์ชาติและอุดมการณ์สถาบันพระมหากษัตริย์ในบริบททางสังคมการ
เมือง บทเพลงของทางราชการในช่วง พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2500 นั้น จะเน้นการให้น้ำหนักต่อ
อุดมการณ์และเนื้อหาของบทเพลงจะกล่าวถึงเกียรติภูมิ ประวัติศาสตร์ ความเป็นมา และการให้ความสำคัญ
สำคัญต่อความเป็นชาติ กล่าวถึงอาณาเขตและบูรณภาพเหนือดินแดนของประเทศ ตลอดจนเรียกร้องให้
ประชาชนแสดงความจงรักภักดีด้วยการเสียสละแม้ชีวิต เพื่อปกป้องประเทศชาติโดยถือว่าเป็นภาระกิจของตน
ส่วนลักษณะเนื้อหาของบทเพลงในช่วงหลัง จะกล่าวถึงความสำคัญของสถาบันพระมหากษัตริย์ ประวัติศาสตร์
ความเป็นมาของชาติกับบทบาทขององค์พระมหากษัตริย์ในอดีต ตลอดจนพระราชจริยวัตรและการเสียสละ
เพื่อพลกนิกรของสถาบันพระมหากษัตริย์ เรียกร้องให้ประชาชนถวายความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหา
กษัตริย์ด้วยการปกป้องพระเกียรติภูมิและสละชีพตนเป็นราชพลี

ในปัจจุบัน บทเพลงของทางราชการที่เผยแพร่ต่อประชาชนทางสถานีวิทยุกระจายเสียงส่วนใหญ่
เป็นบทเพลงที่ได้มีการประพันธ์ไว้ในอดีตและนำมาเปิดเผยแพร่ซ้ำมากกว่าเป็นการประพันธ์ขึ้นมาใหม่
บทเพลงดังกล่าวนี้จะมีทั้งที่ประพันธ์ในช่วง พ.ศ. 2475 ถึง พ.ศ. 2500 และในช่วง พ.ศ. 2501 ถึง
พ.ศ. 2530 โดยที่ลักษณะเนื้อหาของบทเพลงจะเน้นในเรื่องความสำคัญและความสามัคคีของคนในชาติและ
การจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นสำคัญ.

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ..... การปกครอง .....
สาขาวิชา ..... การปกครอง .....
ปีการศึกษา ..... 2530 .....

ลายมือชื่อนิสิต ..... ภาณุพงษ์ .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... วิชาญ วิชาญ .....
.....

NARUEMON TUBCHUMPOL : THE ROLE OF MEDIA FOR POLITICAL IDEOLOGIZATION
: STUDY FROM ROYAL THAI SONG (1932 - 1987). THESIS ADVISOR : PROF.
CHAI - ANAN SAMUDAVANIJ, Ph.D. ASSO. PROF. SOMBAT CHANTORNWONG,
Ph.D., 343 PP.

The present thesis analyzes the use of songs as an instrument to create and disseminate the political ideology for the whole populace during 1932 - 1987. The analysis is based on a careful study of the Royal Thai songs composed and made known to public through the official radio broadcasts.

The study has found that these Royal Thai songs played a significant role in establishing the National ideology and the Monarchy ideology in Thai Social Context. The songs composed and broadcast during 1932 - 1957 focus mainly on the ideology for the Nation. They describe national pride and national history, and emphasize the nationalhood its, territories and territorial integrity, create of the populace's loyalty to the nation and sacrifices in defence of the nation.

With regards to the songs composed in a later period, they center around the indispensability of the monarchy institution in national history, the roles and multifarious activities sacrifices for thus populace, of the Thai monarchs. Moreover, the songs urge the people to show their loyalty to the monarch, protect the monarchy institution, and sacrifice their lives as a symbol of loyalty.

At present, the Royal Thai songs are generally these which were composed in the past, rather than the newly - composed ones. All these songs were composed during 1932 - 1957 and 1958 - 1987, with their content stressing national harmony and loyalty to the Monarchy institution.

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ..... การปกครอง
สาขาวิชา ..... การปกครอง
ปีการศึกษา 2530

ลายมือชื่อนิสิต ..... กอภค กับ กงพงค
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... [Signature]

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เริ่มต้นขึ้นได้และสำเร็จลง ด้วยความสนับสนุนและการให้คำ
 ปรึกษาแนะนำจาก ศาสตราจารย์ ดร.ชัยอนันต์ สมุทวณิช และ รองศาสตราจารย์ ดร.
 สมบัติ จันทรวงศ์ ที่ได้กรุณาใช้เวลาให้คำปรึกษาและแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ
 ด้วยความเมตตาต่อผู้เขียนตลอดเวลาการศึกษา ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณในความ
 ช่วยเหลือทั้งปวงที่ได้รับและซาบซึ้งถึงความเป็นครูของท่านทั้งสอง ขอบพระคุณ
 รองศาสตราจารย์ ดร.กนก วงษ์ตระหง่าน และ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา
 สุจริตนารักษ์ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ที่ได้กรุณาให้คำวิจารณ์และข้อเสนอแนะต่อ
 วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จนสามารถแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ได้สมบูรณ์ขึ้น

ขอขอบพระคุณ ดร.กาญจนา แก้วเทพ คุณสุวิทย์ วรติลก คุณเพ็ญศรี
 พุ่มชูศรี ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำและข้อมูลที่เป็นประโยชน์ยิ่ง ขอขอบคุณ คุณพรชัย กุ่มทวีพร
 คุณนภาพร อติวณิชพงศ์ และ คุณสุรัชชา สุวรรณะ ที่ได้กรุณาแก้ไขข้อผิดพลาดฉบับและ
 แก้ไขวิทยานิพนธ์ด้วยมิตรภาพ

ขอขอบคุณในความช่วยเหลือของ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรัชชัย หวันแก้ว
 คุณอุกฤษณ์ ปัทมานันท์ คุณวรศักดิ์ มัทธโรจน์บล คุณบุญสม ชีรวณิชสกุล และคุณสมยศ
 พกษาเกษมสุข และครอบครัวเทพรัศมี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณฉัตรกิติ เทพรักษ์ ที่ได้
 ช่วยแก้ไขปัญหาดังต่าง ๆ ให้แก่ผู้เขียนจนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สามารถสำเร็จได้ทันเวลา
 ขอคุณเป็นอย่างยิ่งต่อคุณภัทรา บุณนาถ ที่ได้กรุณาพิมพ์ต้นฉบับวิทยานิพนธ์อย่างคร่ำเคร่ง
 รีบเร่งและอดทนต่อความยากลำบากต่าง ๆ

ความสำเร็จของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะไม่สามารถเกิดขึ้นได้เลย หากปราศจาก
 ความเอื้ออาทรของ พ่อ แม่ พี่ น้อง และมองเพื่อน ที่ห่วงใยและช่วยเหลือผู้เขียนในทุก ๆ
 เรื่องโดยไม่จำเป็นต้องเอ่ยปากและหากวิทยานิพนธ์จะเกิดประโยชน์ทางใดทางหนึ่งอยู่บ้าง
 ก็ขอมอบให้เป็นความดีของผู้ที่ได้กล่าวถึงมาข้างต้น ผู้ซึ่งทำให้ผู้เขียนได้เข้าใจและซาบซึ้ง
 ถึงความหมายของกวีบทหนึ่งที่ว่า

"..ถามหาเพื่อนในยามทุกข์
ย่อมรู้ความเป็นเพื่อน..."

"Asking for a friend in time of trouble,
you may learn what friendship is."

นฤมล กับจุมพล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อภาษาไทย.....ง
 บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....ฉ
 กิตติกรรมประกาศ.....ช
 บทที่

1 บทนำ

1.1 สภาพทั่วไปและความสำคัญของปัญหา..... 1
 1.2 ปัญหาการวิจัย..... 6
 1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย..... 7
 1.4 สมมติฐานการวิจัย..... 7
 1.5 ขอบข่ายทฤษฎีในการวิจัย..... 8
 1.6 ตัวแปรในการวิจัย..... 10
 1.7 การนิยามตัวแปร..... 11
 1.8 วิธีการศึกษา..... 12
 1.9 ประชากรและตัวอย่างในการวิจัย..... 13
 1.10 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ..... 13

2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการใช้สื่อในการสร้างอุดมการณ์ทางการเมือง..... 14
 2.2 กลไกการใช้สื่อในการสร้างและถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมือง... 17
 2.3 กลไกวิทยุกระจายเสียงและรูปแบบการใช้สื่อเพื่อสร้างและถ่ายทอด
 อุดมการณ์..... 23
 2.4 การใช้เพลง เป็นสื่อเพื่อสร้างอุดมการณ์ทางการเมืองของรัฐ..... 27

3 การใช้เพลง เป็นสื่อสร้างอุดมการณ์ของรัฐในบริบทการเมืองไทย

(พ.ศ. 2475-พ.ศ. 2500)

3.1 การใช้กลไกสื่อสารมวลชนในการเผยแพร่อุดมการณ์ของรัฐถึง
 เปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2475-2482)..... 31

3.2	การสร้าง เพลง เพชรอุดมการณ์ชาตินิยมของรัฐบาลในช่วงก่อน และระยะสงครามโลกครั้งที่ 2 (พ.ศ.2482-2487).....	55
3.3	การใช้สื่อเพื่อสร้างอุดมการณ์ร่วมของรัฐบาลหลังรัฐประหาร 2490 (พ.ศ.2490-2500).....	73
3.4	สรุปบทเพลงของรัฐบาลในช่วงระยะ 2475-2500 : ความพยายาม ในการสร้างอุดมการณ์ "รัฐชาตินิยม".....	94
4	การใช้เพลง เป็นสื่อสร้างอุดมการณ์ของรัฐบาลในบริบทการเมืองไทย (พ.ศ.2501-พ.ศ.2530)	
4.1	การสร้างและ เพชรอุดมการณ์ของรัฐบาลแบบทหาร (พ.ศ.2501-2516).....	98
4.2	การใช้สื่อในการต่อสู้กับอุดมการณ์ที่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐ (พ.ศ.2516-2519).....	123
4.3	การใช้สื่อเพื่อรักษาอุดมการณ์หลักของรัฐบาล (พ.ศ.2529-2522)...	142
4.4	การใช้สื่อของรัฐบาลเพื่อปลูกฝังอุดมการณ์ในปัจจุบัน (พ.ศ.2522-2530).....	160
4.5	สรุปบทเพลงของรัฐบาลในช่วงระยะ 2501-2530 : อุดมการณ์ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ในฐานะสถาบันหลักของชาติ.....	176
5	วิเคราะห์เปรียบเทียบอุดมการณ์ที่ปรากฏในบทเพลงและการให้สัมภาษณ์ต่อ สัญลักษณ์รูปธรรมของอุดมการณ์ในแต่ละช่วงเวลา (พ.ศ.2475-2530)	
5.1	การสร้างอุดมการณ์ชาตินิยมและการใช้สัญลักษณ์รูปธรรมในบทเพลง ช่วง พ.ศ.2475-2500.....	185
5.2	การสร้างอุดมการณ์สถาบันพระมหากษัตริย์และการใช้สัญลักษณ์ รูปธรรมในบทเพลง ช่วง พ.ศ.2501-2530.....	192
6	สรุป.....	212
	บรรณานุกรม.....	219

ภาคผนวก.....	224
1 ตารางแสดงแนวคิดที่ปรากฏในเพลงช่วง พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2482..	225
2 ตารางแสดงแนวคิดที่ปรากฏในเพลงช่วง พ.ศ. 2483 - พ.ศ. 2487..	238
3 ตารางแสดงแนวคิดที่ปรากฏในเพลงช่วง พ.ศ. 2490 - พ.ศ. 2500..	249
4 ตารางแสดงแนวคิดที่ปรากฏในเพลงช่วง พ.ศ. 2501 - พ.ศ. 2516..	273
5 ตารางแสดงแนวคิดที่ปรากฏในเพลงช่วง พ.ศ. 2516 - พ.ศ. 2519..	295
6 ตารางแสดงแนวคิดที่ปรากฏในเพลงช่วง พ.ศ. 2520 - พ.ศ. 2523..	319
7 ตารางแสดงแนวคิดที่ปรากฏในเพลงช่วง พ.ศ. 2523 - พ.ศ. 2530..	338
ประวัติผู้เขียน.....	343

ศูนย์วิทยพัชร์พยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย